

TRIBUNÁLY OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

CIVIL SOCIETY TRIBUNALS

Tímea Lazorčáková

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta,

ABSTRAKT

Pôsobenie občianskej spoločnosti prostredníctvom ich tribunálov predstavuje podnetný a zaujímavý prvok demokracie. Počnúc Russellským tribunálom v 60-tych rokoch minulého storočia, sa začalo vytvárať viacero tribunálov prechodnej spravodlivosti, schopných reagovať na masové porušovanie ľudských práv a páchanie zločinov podľa medzinárodného práva v rôznych častiach sveta. Stali sa prostriedkom, akým sa spoločnosť snaží vyrovnáť s protispoločenskými konaniami, a zároveň spôsobom, ako iniciovať formálne súdne procesy na vyvodenie zodpovednosti a trestanie ich páchatel'ov.

ABSTRACT

The actions of civil society through their tribunals is a suggestive and interesting element of democracy. Beginning with the Russell Tribunal in the 1960s, several tribunals of transitional justice were set up to respond to mass human rights violations and international crimes in various parts of the world. They have become the means by which the company seeks to deal with anti-society crimes, and in the same way how to initiate formal judicial proceedings to take responsibility by and punish their perpetrators.

ÚVOD

Občianska spoločnosť predstavuje termín, s ktorým sa stretávame čoraz častejšie vo viacerých oblastiach medzinárodného práva. Pre pochopenie jej významu a zapojenia sa, je potrebné zamerať sa na samotnú definíciu tohto pojmu. Azda najvhodnejšie sa javí stručné zhrnutie občianskej spoločnosti ako tretieho sektora spoločnosti, ktorý pôsobí popri vláde a súkromných spoločnostiach. Ide o organizácie občianskej spoločnosti spolu s mimovládnyimi organizáciami,¹ ktoré charakterizuje ich nezávislosť, otvorenosť, neziskovosť a transparentný charakter činnosti, dostupnejší ľudom. Túto základnú definíciu používa aj samotná Organizácia Spojených národov, ktorá s občianskou spoločnosťou spolupracuje v značnom rozsahu na podklade konzultatívnych štatútov mimovládnych organizácií ako aj mimo nich, pri riešení otázok ľudských práv, životného prostredia alebo humanitárneho práva.

Občianska spoločnosť zohráva dôležitú úlohu aj v procesoch tvorby prechodnej spravodlivosti², napriek tomu, že sa jej nevenuje taká pozornosť, ako v prípade štátmi

¹ Welcome to the United Nations. [online] Dostupné na: <http://www.un.org/en/sections/resources-different-audiences/civil-society/>

² Pojem prechodná spravodlivosť nie je medzinárodným právom definovaný. Ide o zaužívaný pojem pre prípady zabezpečovania resp. vyvíjania snáh a aktivít na zabezpečenie spravodlivosti iným spôsobom ako konaním v rámci formálnych súdnych procesov.

zabezpečovanej prechodnej spravodlivosti a zriaďovaní osobitných súdov – tribunálov. Občianska spoločnosť sa na prechodnej spravodlivosti podieľa v troch formách:³

- účasť na formálnych mechanizmoch prechodnej spravodlivosti, ktoré vytvárajú štáty a iní medzinárodní aktéri,
- spochybnovanie otázok spravodlivosti vo verejnej správe,
- mobilizácia samotnej občianskej spoločnosti mimo formálnych spravodlivých procesov.

V rámci tohto článku sa pozornosť autorky zameria na poslednú spomenutú účasť občianskej spoločnosti na vlastných mechanizmoch prechodnej spravodlivosti, mimo štátom vytvorených formálnych spravodlivých procesov, a teda prostredníctvom občianskych tribunálov. Tieto tribunály občianskej spoločnosti sa realizujú od polovice 20. storočia, pričom takmer vždy im predchádzali mimoriadne okolnosti a situácie, ktoré znemožňovali spoliehať sa na existujúce zavedené inštitucionálne postupy, ako sú konania pred Medzinárodným trestným súdom alebo mechanizmy Organizácie Spojených národov, prostredníctvom činnosti jej Valného Zhromaždenia a Bezpečnostnej Rady.

1. HISTÓRIA PÔSOBENIA TRIBUNÁLOV OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

Prvým popudom organizovania občianskej spoločnosti v podobe tribunálu ako mechanizmu prechodnej spravodlivosti sa stal tzv. Russellský tribunál⁴ v roku 1967, ktorý bol založený britským filozofom a nositeľom Nobelovej ceny Bertrandom Russellom. Tento tribunál bol založený za účelom vyšetrovania americkej zahraničnej politiky a vojenskej intervencie vo Vietname. Pozostával z 25 významných osobností, mnohí z nich predstavovali nositeľov Nobelových cien, bez priameho zastúpenia Spojených štátov Amerických alebo Vietnamu. V rámci stretnutí tohto tribunálu došlo k odsúdeniu zahraničnej politiky a činnosti USA vo Vietname, Kambodži a Laose, vrátane zločinov proti civilnému obyvateľstvu a vojnovým zajatcom podľa medzinárodného práva.

Zistenia tribunálu boli uverejnené po celom svete a významne prispeli k rozvoju medzinárodného odporu voči kolonializmu a imperializmu. Umožnil budovať impulz smerom k medzinárodnému mierovému hnutiu proti zločinom podľa medzinárodného práva.

V 70-tych rokoch minulého storočia nadviazal na jeho pôsobenie Russell II.⁵, ktorý riešil otázky vojenských intervencií v krajinách tretieho sveta, práva domorodých národov v Brazílii, genocídu Arménov a pod. Uskutočnili sa tri stretnutia v Ríme (1974 a 1976) a Bruseli (1975), pričom na záverečnom stretnutí bolo vyhlásené vytvorenie.⁶

1. Medzinárodnej nadácie pre práva a oslobodenie národov
2. Medzinárodnej ligy pre práva a oslobodenie národov
3. Stáleho ľudského tribunálu.

Na obdobnom základe boli založené aj tribunály v Berlíne (2001), Bruseli (2005), Barcelone (2009-2012), či Benátkach (2014).⁷ Medzi významnejšie iniciatívy sa zasadil tribunál vzniknutý ako reakcia na americkú inváziu a okupáciu v Iraku v r. 2003.⁸ Zasadil v rôznych častiach sveta prostredníctvom predbežných zasadnutí, ktoré skúmali obvinenia

³ HENRY, N.: Civil Society and Gender-Based Violence: Expanding the Horizons of Transitional Justice. [online] Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13200968.2016.1175334?src=recsys>

⁴ Bližšie informácie na: http://www.russfound.org/The_Spokesman/KCTrib104.html

⁵ Bližšie informácie na: <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/0005431000>

⁶ PEOPLES TRIBUNAL VERSUS JUDICIAL TRIBUNAL – A PRIMER. [online] Dostupné na: <https://therightsofnature.org/peoples-tribunal-vs-judicial-tribunal/>

⁷ Bližšie informácie o ich činnosti sa autorke nepodarilo nájsť.

⁸ Bližšie informácie na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07393140802063234?src=recsys&journalCode=cnp20>

z trestnej činnosti súvisiacej s vojnou v Iraku. Jeho činnosť vyvrcholila vytvorením Irackého vojenského tribunálu v Istanbule v r. 2005.⁹

V priebehu vývoja sa vytvárali aj tribunály občianskej spoločnosti zamerané výlučne na ochranu žien. Možno spomenúť Medzinárodný tribunál pre zločiny proti ženám z r. 1976, Medzinárodný tribunál pre zločiny proti ženám v Barme a Guatemale z roku 2010, ako aj Ženský súd v Sarajeve z r. 2015 zameraný na násilie páchané na ženách počas konfliktov v bývalej Juhoslávii v 90-tych rokoch minulého storočia, ktoré zahŕňalo etnické násilie, vojnové násilie, násilie založené na rodovej príslušnosti, vykorisťovaní, politických represiách a sociálno-ekonomické násilie. Tieto tribunály majú silu prispievať k posunu štátnej moci a prinášať do povedomia spoločnosti informácie o historickej nespravodlivosti voči konkrétnej zraniteľnej skupine osôb akou sú v tomto prípade ženy.

Všetky tieto iniciatívy občianskej spoločnosti reagujú na medzery a zlyhania vo formálnom právnom systéme, keď sa ľudia nemôžu dostať k formálnym súdom na národnej alebo medzinárodnej úrovni. Obete porušenia práv tak majú možnosť predkladať svoje nároky, vypovedať a mať tak určitým spôsobom prístup k spravodlivosti.

2. PRÍKLAD PÔSOBENIA TRIBUNÁLU OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI – STÁLÝ ĽUDSKÝ TRIBUNÁL

Stály ľudských tribunál predstavuje jeden z výsledkov zasadnutí tribunálu Russell II, ktorý bol zriadený v r. 1979 v Bologni, ako stály orgán prechodnej spravodlivosti občianskej spoločnosti. Je postavený na medzinárodnej sieti odborníkov, spoločenských aktérov a štípendistov z niekoľkých krajín Európy, Južnej Ameriky, Ázie a Afriky, uznávaných pre svoju nezávislosť a kompetencie.¹⁰ Jeho zasadnutí sa zúčastňuje 5-11 sudcov, ktorých tvoria právnici z oblasti medzinárodného práva ľudských práv a polovicu tvoria vysoko rešpektovaní členovia občianskej spoločnosti. Stály ľudský tribunál je predovšetkým názorovým tribunálom, ktorého prioritnou úlohou je identifikácia a zverejňovanie prípadov systematického porušovania ľudských práv. To znamená, že sa zameriava na vzbudenie pozornosti verejnosti a morálne odsúdenie spáchaných zločinov. Význam jeho rozhodnutí spočíva v morálnej váhe argumentov a príčin porušovania ľudských práv, ktoré dávajú kredibilitu, integritu a kapacitu pre ich posúdenie členmi tribunálu. V mnohých prípadoch je schopný ovplyvniť vládne politiky a posilniť komunity v jednotlivých krajinách.

V priebehu svojho pôsobenia vyšetroval prípady zločinov podľa medzinárodného práva a porušovania základných práv týkajúce sa Tibetu, Západnej Sahary, Argentíny, Eritrey, Filipín, Salvádu, Afganistanu alebo Zaire. Rovnako posudzoval otázky porušovania ľudských práv migrantov a utečencov, trestné činy spáchané voči Rohingom v Barme, intervenciu USA v Nikarague a brazílskej Amazónii, Arménsku genocídu, Tamilskú genocídu alebo ľudské práva v Mexiku.

Pri skúmaní jeho činnosti možno spomenúť predovšetkým konanie ako banského tribunálu v Kanade v rokoch 2014-2016. Týmto procesom sa odlišil od prvotného pôsobenia ako tribunálu prechodnej spravodlivosti, keďže v rámci zasadnutí došlo aj k samotnému odsúdeniu a vyvodu zodpovednosti. V rámci jednotlivých konaní bola Kanada uznaná za vinnú z porušovania ľudských práv v Latinskej Amerike v dôsledku jej úsilia o podporu, ochranu a príspevok k bankským investíciám v zahraničí. Rovnako bolo uznaných za zodpovedných 5 kanadských spoločností za porušenie pracovných práv, popieranie práv

⁹ FALK, R.: People's tribunals, and the roots of civil society justice. [online] Dostupné na: <https://www.opendemocracy.net/opensecurity/richard-falk/people%27s-tribunals-and-roots-of-civil-society-justice>

¹⁰ Permanent Peoples' Tribunal. [online] Dostupné na: <http://permanentpeopletribunal.org/?lang=en>

domorodých obyvateľov, ničenie životného prostredia, cielené vraždy, trestanie odporu a ďalšie.¹¹

Stály ľudský tribunál teda predstavuje novú stránku demokracie a aktívnej demokratickej účasti. Jeho vytvorenie bolo dôležité predovšetkým z hľadiska upozornovania na masové zločiny a ich páchatel'ov, ktorí narúšajú životy celej spoločnosti a hlavne poukázaním na dôsledky, ktoré vznikajú v dôsledku páchania jednotlivých zločinov podľa medzinárodného práva a obmedzených možnosti formálneho postupu v niektorých prípadoch. Rovnako však môže slúžiť aj na samotné vyvodenie zodpovednosti štátu, prípadne jednotlivcov za porušovanie ľudských práv a páchanie zločinov podľa medzinárodného práva, ako to bolo v prípade Kanady a kanadských banských spoločností.

2.1 Formy pôsobenia Stáleho ľudského tribunálu na dosiahnutie efektívnej ochrany práv osôb

Stály ľudský súd sa snaží prostredníctvom zásad a pravidiel medzinárodného práva verejného, Všeobecnej deklarácie ľudských práv, medzinárodných dohovorov a dohôd o ľudských právach riešiť viaceré otázky:¹²

1. Morálne a etické odsúdenie politického, ekonomického alebo súdneho postupu, vrátane odsúdenia spoločností pre jasné a pretrvávajúce porušovanie zásad medzinárodného práva a medzinárodných dohovorov, ktoré chránia občianske, politické, ekonomické, sociálne, kultúrne a environmentálne práva komúní
2. Vyzýva Radu pre ľudské práva OSN, aby zriadila špeciálneho spravodajcu a aby tento predkladal Valnému zhromaždeniu OSN návrh a právnu analýzu porušovania práv národov
3. Vyzýva štáty a najmä vlády štátov Európskej únie, aby podriadili svoje právne úpravy medzinárodným štandardom a aby poskytovali možnosť súdnej ochrany, vrátane práva na účinnú súdnu ochranu všetkým potenciálnym obetiam porušovania ľudských práv a zabezpečili tak vyvodenie zodpovednosti voči páchatel'om
4. Vyzýva štáty, aby poskytovali všetkým osobám bez diskriminácie rovnaký prístup k ochrane ľudských práv
5. Vyzýva štáty Latinskej Ameriky a Karibiku, aby neprivatizovali zdroje nevyhnutné pre život, ako je pitná voda, pôda, liečivá a pod., a aby zabezpečili rýchly a účinný prístup k spravodlivosti, vrátane podpory súdneho systému
6. Poukazuje na potrebu širšieho výkladu právnych predpisov s prihliadnutím na potreby doby a s prihliadnutím tiež na zmeny, ktoré nastávajú v medzinárodnom práve a potrebu zabezpečiť za každých okolností právo na účinnú súdnu ochranu.

2.2 Aktuálne pôsobenie Stáleho ľudského tribunálu

Aktuálne sa pôsobenie prechodnej spravodlivosti v podobe Stáleho ľudského tribunálu prejavuje v prístupe k spravodlivosti pre migrantov a utečencov. Bol založený v júli 2017 a predpokladá 4 zasadnutia do roku 2019¹³. Na podklade výsledkov jednotlivých zasadnutí bude možné preskúmať konkrétne dôsledky jeho pôsobenia a reálny prínos v oblasti prístupu

¹¹ Informácie dostupné na: Permanent Peoples' Tribunal. Session on the Canadian Mining Industry. Hearing on Latin America. Montreal 2014. [online] Dostupné na: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/polarisinstitute/pages/92/attachments/original/1418841336/Executive_summary_-_Ruling_PPT_Canada_eng.pdf?1418841336

¹² Informácie dostupné na: Permanent Peoples Tribunal: Session on Neoliberal Policies and European Transnationals in Latin America and the Caribbean, Peru, 2008. [online] Dostupné na: <https://www.tni.org/es/node/11714>

¹³ Nateraz sa uskutočnili 3 zasadnutia, v Palerme v decembri 2017, v Paríži v januári 2018 a v Barcelone v júni 2018. V októbri tohto roka sa uskutoční zasadnutie v Londýne.

k spravodlivosti pre migrantov a utečencov. V rámci jeho vytvorenia sa stanovili 4 základné otázky, ktoré je potrebné riešiť:

- zistenie hlavných príčin núteného vysídľovania a charakteristika vojny a konfliktov vedúce k utečenectvu
- nebezpečné cesty a zatvorenie legálnych ciest, ako vznikajúci problém spojený so zateraním legálnych ciest prístupu, čo vyvoláva zvýšené využívanie služieb pašerákov a vytváranie rôznych obmedzení na hraniciach
- hraničné režimy, kde nie sú neobvyklé militarizované a kriminalizované hranice, dochádza k externalizácii hraníc zo strany Európskej únie vo vzťahu k Líbyi a ďalším krajinám severnej Afriky, v dôsledku čoho sa problémom stáva masové vracanie ľudí na hraniciach a zadržovanie osôb na hraniciach v centrách, s častým mučením alebo masovými úmrtiami v dôsledku nepriaznivých podmienok
- neisté postavenie a vykorisťovanie migrantov v Európe – a s tým súvisiaci nárast rasizmu, islamofóbie, xenofóbie, ktoré narúšajú samotný proces integrácie.¹⁴

Prvé zasadnutie sa uskutočnilo v Palerme v decembri 2017, na ktorom Stály ľudský tribunál poukázal na viaceré skutočnosti, najmä na problematickú politiku Európskej únie vo vzťahu k migrantom a utečeneckej kríze, čo vyvoláva viaceré problémy:

- politika Európskej únie a tretích štátov na základe dohôd v oblasti migrácie a azylu predstavuje zásah do základných práv migrantov, najmä z hľadiska ľudskej dôstojnosti,
- rozhodnutie o zrušení námorných jednotiek Frontex a Eunavfor Med prispelo k rozšíreniu intervencií líbyjskej pobrežnej stráže v medzinárodných vodách, ktoré blokujú migrantov na mori spôsobom, ktorý je schopný ohroziť ich život a osobnú integritu, ako aj rozšíriť mučenie, znásilňovanie, otroctvo, ponižujúce zaobchádzanie alebo nedobrovoľné miznutie migrantov,
- správanie Talianska a jeho zástupcov ohrozuje migrantov na mori v súvislosti s obmedzeniami pre záchranné a pátracie lode mimovládnych organizácií.

Preto sa ako výsledok tohto zasadnutia stanovili viaceré odporúčania¹⁵:

- vyzýva na urgentnú aplikáciu všetkých dohôd týkajúce sa migrantov, ako aj poctivé uplatňovanie dohody Európskej únie s Tureckom
- vyzýva taliansky parlament a Európsky parlament, aby urýchlene zvolali komisiu pre výskum migračných politík, dohôd a ich vplyvu na základné práva migrantov, ako aj preskúmanie využívania finančných prostriedkov na spoluprácu
- skúmanie migračných politík, dohôd a ich vplyvu na práva migrantov a utečencov
- žiada príslušný orgán Európskej únie a jej členské štáty, aby prijali migračné politiky, ktoré sú v úplnom súlade so základnými právami, ako aj predpisy a postupy, ktoré účinne rešpektujú záruky azylového práva a azylového konania
- vyzýva na osobitnú zodpovednosť masmédií pri zabezpečovaní a poskytovaní správnych informácií o záležitostiach súvisiacich s migráciou
- Dvor audítorov prijíma a znovu predkladá návrhy, ktoré vypracoval osobitný spravodajca OSN pre otázky nútených zmiznutí na migračných trasách ako aj odporúčania mimovládnych organizácií na ochranu a podporu migrantov.

Druhé zasadnutie Stáleho ľudského tribunálu vo veci ochrany práv migrantov a utečencov sa uskutočnilo v Paríži v januári tohto roka, so zameraním na otázky:

¹⁴ PPT on Human Rights of Migrant and Refugee People, 2017. [online] Dostupné na: <https://transnationalmigrantplatform.net/migrantppt/introduction/>

¹⁵ Sentencia de la sesión sobre la violación de los derechos de las personas migrantes y refugiadas (2017-2018), Palermo, 18-20 diciembre 2017. [online] Dostupné na: http://permanentpeopletribunal.org/wp-content/uploads/2018/01/TPP_MIGRANTI_PALERMO_SPAGNOLO_DEF.pdf

- týkajúce sa najmä porušovania práv migrantov a osobitne detí, ako právo na život, azyl, sloboda jednotlivca, zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania a trestania,
- vykonávanie rôznych opatrení na zabránenie prístupu migrantov na územie štátov, čím sa ohrozuje život tých, ktorí sú nútení opustiť svoju krajinu a bráni tým, ktorí to potrebujú, vstúpiť na územie bezpečnej tretej krajiny,
- obmedzovania pomoci pre ľudí v ťažkostiach na mori, čo predstavuje medzinárodnú zodpovednosť štátov a Európskej únie,
- okrem Talianska poukazuje aj na nepriaznivé pôsobenie Francúzska, ktoré podporuje aktérov páchajúcich zločiny proti ľudskosti vo vzťahu k migrantom.

V súvislosti s vymedzenými problémami došlo k vydaniu odporúčaní, aby:¹⁶

- sa preskúmali všetky predchádzajúce dohody Európskej únie s jej členskými štátmi ako aj tretími krajinami a najmä Tureckom
- všetky členské štáty Európskej únie prijali a ratifikovali Dohovor z 18. decembra 1990 o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín, Dohovor o zneužití pri migrácii a podpore rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s migrujúcimi pracovníkmi,
- sa vytvorila komisia na vyšetrowanie vážnych násilností v Mayotte,
- boli zo strany francúzskych orgánov prijaté opatrenia v záujme vyhnúť sa policajnému násiliu voči zástancom migrantov a migrantom samotným.

Koncom júna tohto roka sa uskutočnilo ďalšie zasadnutie Stáleho tribunálu pre otázky migrácie v Barcelone, s konkrétnym zameraním sa na otázky, týkajúce sa problémov na južných hraniciach štátov Európy, otázky týkajúce sa príležitostí pre mladých migrantov ako aj otázky rovnosti pohlaví. Z tohto zasadnutia je nateraz dostupné len vyhlásenie, z ktorého vyplývajú viaceré skutočnosti, na ktoré Stály ľudský tribunál poukázal:¹⁷

- potrebu zmeny existujúcich právnych úprav tak, aby sa zvýšili možnosti zapojenia a príležitostí pre mladých migrantov, a to bez ohľadu na pohlavie a aby nedochádzalo k vzniku medzier v právnych úpravách
- potrebu spolupráce s médiami, ktoré by mali byť nápomocné v reálnom zobrazovaní situácií, aby nedochádzalo k šíreniu nepravdivých informácií a následne šíreniu nenávisťi
- skutočnosť, že migranti sami o sebe nie sú zraniteľnou skupinou osôb, ale zraniteľnými ich robia zákony, ktoré nie vždy správne reflektujú potreby a situácie, ktoré môžu vzniknúť
- potrebu hodnotenia a kontroly demokracie spoločnosti, ktoré je založené na uznávaní práv zraniteľných skupín osôb.

Cieľom týchto zasadnutí je teda poukázať na základné problémy, ktoré je potrebné riešiť, ako aj konkrétne odporúčania na ich vyriešenie. Až postupom času bude možné zhodnotiť reálny dôsledok a prínos ich realizovania.

¹⁶ Sentencia de la sesión sobre la violación de los derechos humanos de las personas migrantes y refugiadas París, 4 - 5 de enero de 2018. [online] Dostupné na: http://permanentpeopletribunal.org/wp-content/uploads/2018/01/TPP_PARIS_SENTENCIA_MIGRACION_ES-1.pdf

¹⁷ Declaración de la sesión la violación de los derechos de las personas migrantes y refugiadas audiencia de barcelona sobre los espacios de « no-derecho » Barcelona, 29 de junio-1 de julio 2018. [online] Dostupné na: http://permanentpeopletribunal.org/wp-content/uploads/2018/08/DECLARACION-FINAL-BARCELONA-2018_CAST.doc.pdf

3. ÚČEL TRIBUNÁLOV OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

Na základe uvedených skutočností je možné konštatovať, že tribunály občianskej spoločnosti predstavujú nástroje prechodnej spravodlivosti, ktoré sú dôležité jednak z hľadiska symbolického obviňovania páchatel'ov zločinov a dokazovania, že ide o nesprávne protispoločenské konanie, a jednak ide o uznanie občianskej spoločnosti za morálne a právne svedomie ľudstva. Ich hlavným cieľom je zabezpečiť určitú zodpovednosť páchatel'a za vykonané činy, umožniť realizáciu obhajoby zo strany obetí, priniesť spoločenské zmierenie, či kolektívnu zodpovednosť. Osobitne vo vzťahu k ženským tribunálom občianskej spoločnosti možno hovoriť o reakcii na minulé formy násilia voči ženám, či už počas alebo mimo ozbrojeného konfliktu.

Tieto tribunály fungujú za účelom rozvíjania diskusií o problémoch týkajúcich sa ľudských práv, ktoré neboli primerane riešené štátom alebo jeho orgánmi, prípadne situácie, ktoré nie je možné riešiť prostredníctvom formálnych súdnych systémov a to už tak z politických dôvodov, ako aj z dôvodov obmedzení stanovených technickými právnymi predpismi, ktoré vylučujú riešenie tejto záležitosti v riadnom súdnom konaní. Ide o prvky morálnej moci a autority, ktoré sa prejavujú v takýchto neformálnych procesoch. Poukazujú na potrebu transformačných zmien v spoločnosti, väčšiu spravodlivosť ako aj zodpovednosť. Hoci v ich činnosti možno badať naznačenie zodpovednosti konkrétnych entít za spáchané zločiny, k odsúdeniu a reálnemu dokázaniu zodpovednosti dochádza len v prípade realizácie formálneho súdneho konania na podklade činností tribunálov občianskej spoločnosti.

Pôsobenie tribunálov občianskej spoločnosti je výhodné pre obeť porušenia základných práv, pre vytvorenie morálnej zodpovednosti, ako aj pre samotné lepšie fungovanie spoločnosti. Pokiaľ ide o výhody voči obetiam, predstavuje možnosť pre vyrozprávanie svedectiev, ich zapísanie a zadokumentovanie. Rovnako je možné skúšať svedectvá, argumentáciu a vytvárať si prehľad aplikovateľných právnych predpisov v súdnom konaní. V rámci tribunálov občianskej spoločnosti pravidelne dochádza k vzdelávaniu strán a verejnosti o rozmere a význame samotných ľudských práv. Výsledkom ich pôsobenia sú súdne zistenia a častokrát aj odporúčania, ktoré môžu byť podkladom následných súdnych konaní, ktoré už vyvodlia samotnú reálnu zodpovednosť páchatel'ov.¹⁸ Tribunály občianskej spoločnosti načrtávajú proces vrátane formálnych štruktúr, ktoré by sa mali realizovať v riadnom súdnom konaní, dopĺňajú oficiálne súdne mechanizmy a poukazujú na skutočné príbehy ľudí, ktorých práva boli porušené a ktorým sa nevenuje pozornosť.

Nespravodlivosti, ktoré sa vysvetľujú v svedectvách obetí sa chápu nie len z hľadiska zodpovednosti jednotlivca alebo štátu, ale aj v širšom rámci koloniálnych dejín, systémového rasizmu, rozdeľujúcich nacionalizmov, homofóbie, militarizácie a nespravodlivosti hospodárskych a spoločenských štruktúr.¹⁹

Tribunály občianskej spoločnosti posudzujú vážne právne otázky, ktoré by inak pravdepodobne neboli súdne posudzované z dôvodu politickej citlivosti. Samozrejme, idea prenesenia zodpovednosti za spáchané činy v rámci formálneho súdneho mechanizmu nie je vždy dobre realizovateľná. Avšak pôsobenie tribunálov občianskej spoločnosti je dôležitým prvkom posilnenia demokracie spoločnosti, posilnenia formálnych súdnych procesov a ochrany osôb pred zločinnými podľá medzinárodného práva.

¹⁸ What is the Permanent People's Tribunal? [online] Dostupné na: <https://www.tribunalonfracking.org/what-is-the-permanent-peoples-tribunal/>

¹⁹ OTTO, D.: Beyond legal justice: some personal reflections on people's tribunals, listening and responsibility, 2017 [online] Dostupné na: <https://academic.oup.com/lrl/article-abstract/5/2/225/4259206?redirectedFrom=fulltext>

ZÁVER

Aj keď v rámci pôsobenia tribunálov občianskej spoločnosti neexistuje mechanizmus vymáhania ich súdnych záverov a odporúčaní, čo značí veľké obmedzenia ich pôsobenia, nemožno povedať, že ich činnosť nemá zmysel, prípadne, že nepredstavujú prínos pre spoločnosť. Pôsobia ako pozitívny mechanizmus pre prezentovanie nárokov a vedenia dialógov s osobami, ktorých práva boli dotknuté. V niektorých prípadoch postačuje, ak vôbec existuje niekto, kto je schopný poukázať na existujúce problémy a zlyhania v spoločnosti a je schopný o nich hovoriť. Už len samotný fakt, že obeť porušenia základných práv majú možnosť byť vypočuté, je určitým procesom „uzdravenia“ spoločnosti.

Z praxe tribunálov občianskej spoločnosti sú známe viaceré prípady, kedy sa práve na podklade činnosti tribunálov a ich súdnych záverov začali aj samotné formálne súdne procesy, ktoré v rámci konaní využívali viaceré dokumenty, svedectvá a závery predkladané práve tribunálmi občianskej spoločnosti, prípadne sa stali popudom na vytvorenie osobitných súdnych orgánov pre stíhanie spáchaných zločinov. Predstavujú prvotný impulz stíhania páchatel'ov protispoločenských konaní – činov proti životu a zdraviu ľudí, v prípade nečinnosti formálnych súdnych mechanizmov. Preto je autorka článku toho názoru, že tieto tribunály zohrávajú dôležitú úlohu a mali by byť súčasťou mechanizmov, prostredníctvom ktorých spoločnosť reaguje na zverstvá voči obyvateľstvu.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Občianska spoločnosť, tribunály občianskej spoločnosti, zločiny podľa medzinárodného práva, Stály ľudský tribunál.

KEY WORDS

Civil Society, Civil Society Tribunals, International Law Crimes, Permanent People's Tribunal.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Declaración de la sesión la violación de los derechos de las personas migrantes y refugiadas audiencia de barcelona sobre los espacios de « no-derecho » Barcelona, 29 de junio-1 de julio 2018. [online] Dostupné na: http://permanentpeopletribunal.org/wp-content/uploads/2018/08/DECLARACION-FINAL-BARCELONA-2018_CAST.doc.pdf
2. FALK, R.: People's tribunals, and the roots of civil society justice. [online] Dostupné na: <https://www.opendemocracy.net/opensecurity/richard-falk/people%27s-tribunals-and-roots-of-civil-society-justice>
3. HENRY, N.: Civil Society and Gender-Based Violence: Expanding the Horizons of Transitional Justice. [online] Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13200968.2016.1175334?src=recsys>
4. OTTO, D.: Beyond legal justice: some personal reflections on people's tribunals, listening and responsibility, 2017 [online] Dostupné na: <https://academic.oup.com/lril/article-abstract/5/2/225/4259206?redirectedFrom=fulltext>
5. PEOPLES TRIBUNAL VERSUS JUDICIAL TRIBUNAL – A PRIMER. [online] Dostupné na: <https://therightsofnature.org/peoples-tribunal-vs-judicial-tribunal/>
6. Permanent Peoples' Tribunal. [online] Dostupné na: <http://permanentpeopletribunal.org/?lang=en>
7. Permanent Peoples' Tribunal. Session on the Canadian Mining Industry. Hearing on Latin America. Montreal 2014. [online] Dostupné na:

- https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/polarisinstitute/pages/92/attachments/original/1418841336/Executive_summary_-_Ruling_PPT_Canada_eng.pdf?1418841336
8. Permanent Peoples Tribunal: Session on Neoliberal Policies and European Transnationals in Latin America and the Caribbean, Peru, 2008. [online] Dostupné na: <https://www.tni.org/es/node/11714>
 9. PPT on Human Rights of Migrant and Refugee People, 2017. [online] Dostupné na: <https://transnationalmigrantplatform.net/migrantppt/introduction/>
 10. Sentencia de la sesión sobre la violación de los derechos de las personas migrantes y refugiadas (2017-2018), Palermo, 18-20 diciembre 2017. [online] Dostupné na: http://permanentpeopletribunal.org/wp-content/uploads/2018/01/TPP_MIGRANTI_PALERMO_SPAGNOLO_DEF.pdf
 11. Sentencia de la sesión sobre la violación de los derechos humanos de las personas migrantes y refugiadas París, 4 - 5 de enero de 2018. [online] Dostupné na: http://permanentpeopletribunal.org/wp-content/uploads/2018/01/TPP_PARIS_SENTENCIA_MIGRACION_ES-1.pdf
 12. Welcome to the United Nations. [online] Dostupné na: <http://www.un.org/en/sections/resources-different-audiences/civil-society/>
 13. What is the Permanent People's Tribunal? [online] Dostupné na: <https://www.tribunalonfracking.org/what-is-the-permanent-peoples-tribunal/>

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA

Mgr. Tímea Lazorčáková

Interná doktorandka

UPJŠ v Košiciach, Právnická fakulta

Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

Kováčska 26, 040 75 Košice, Slovenská republika

timea.lazorcakova@student.upjs.sk